Voor en door deelnemers en betrokkenen van Stichting Hoeve Klein Mariëndaal, om te lezen of uit voor te lezen

Hoefijzer

Hoeve
Klein Mariëndaal

Winter 2025: nieuwe start

De Hoeve brengt groei, ook in de winter

Rust en groei

Werken in 't HoeveCafé biedt houvast

DE WINTER WEET VAN WANTEN

Loesje

Voorzijde:
Nieuwe start

De winter is in aantocht!
De Natuurbelevingsgroep
wandelt naar de berceau.

Hoeve Klein Mariëndaal

Verder in dit nummer:

4
De Hoeve brengt groei, ook in de winter

6
Met vieze handen en een fris hoofd

10
Een goed begin, is 't halve werk

12
Werken in 't HoeveCafé biedt houvast

14
Elke dag een vliegende start

Voorwoord

De winter is zo'n tijd van het jaar waarin alles even stil lijkt te vallen en er ruimte ontstaat om op adem te komen. De natuur trekt zich terug, de dagen zijn korter, en er komt vanzelf wat meer ruimte om na te denken en eens stil te staan. Voor mij voelt dat dit jaar extra passend.

Gitte met Billy.

Na bijna 5 mooie, intensieve jaren bij Hoeve Klein Mariëndaal is het voor mij tijd om afscheid te nemen en een nieuwe weg in te slaan. Dat is best even slikken, want de medewerkers en vrijwilligers die hier met zoveel inzet en betrokkenheid werken en de deelnemers, die genieten en (weer) meedoen op deze prachtige plek, zal ik missen. Als ik 's ochtends vroeg het erf op wandel, komen Bob en Billy me meestal al tegemoet lopen. Straks kan ik niet meer zeggen dat ik op mijn werk word verwelkomd door twee katten en dat ik mag werken op één van de mooiste plekjes van Arnhem.

Samen hebben we mooie stappen gezet en de zorgboerderij verder ontwikkeld: een plek waar groei en verbinding ontstaan. Daar ben ik trots op, en dankbaar voor. Tegelijkertijd geloof ik dat elk einde ook een nieuw begin in zich draagt. Net zoals de natuur in de winter onder de grond nieuw leven voorbereidt, is dit voor de Hoeve weer een moment van vernieuwing. Met de verbouwing van de kapschuur, de verdere invulling van het erf en de komst van een nieuwe directeur-bestuurder begint een nieuw hoofdstuk, vol frisse ideeën en energie.

Ik wens iedereen op de Hoeve, deelnemers, collega's en vrijwilligers, een mooie winter vol warmte, (werk)plezier en gezelligheid. Laten we deze tijd gebruiken om op te laden en stil te staan bij wat er al is... én bij alles wat nog mag groeien.

Met een warme groet,

Gitte

Colofon: Inhoud en redactie: Caro Delsing, Tessel van Klaveren, Gitte Lucas, Monica van der Wal.
Foto cover: Eva Broekema • Basisontwerp: Erik Vos - Het Lab • Vormgeving: Ton van Wessel • Printwerk: Repro Mercurius.

Dier | *tekst Caro* | *foto's Susan*

De Hoeve brengt groei, ook in de winter

Remi in de stal bij de konijnen en de cavia's.

In de winter gaat het dagelijkse werk op Hoeve Klein Mariëndaal gewoon door. Want ook in de winter is er genoeg te doen. Alle dieren moeten natuurlijk goed worden verzorgd.

Sommige dieren wonen in de winter in de stal, zoals de konijnen en de cavia's. Ze krijgen dan extra stro en hooi om warm te blijven. De ezels krijgen hun dikke wintervacht en als het regent of sneeuwt schuilen ze in de stal, lekker warm bij elkaar. De varkens en geiten scharrelen 's winters, even nieuwsgierig als altijd, rond in de wei en in hun stal. Daar verandert het koudere weer niets aan.

Verandering

Wie echter wel veranderen, dat zijn de deelnemers. Want door naar de Hoeve te komen, leer je altijd wel dingen, ook over jezelf. En wanneer je de tijd neemt om even stil te staan en terug te kijken naar jezelf, dan realiseer je je vaak dat je best veranderd bent. Dat geldt ook voor Remi. Remi is 21 jaar en woont met zijn vader, moeder, een jongere broer en een oudere broer in Arnhem-Zuid. Sinds vier jaar fietst Remi vier keer per week naar de Hoeve. Op de maandagmiddag werkt hij mee op het land. Op dinsdagochtend, woensdag en vrijdag is Remi te vinden bij de dierengroep.

Gezellige sfeer

Remi kende de Hoeve al via zijn broer die hier vroeger kwam in de zaterdaggroep bij Nina, eerst als deelnemer en tegenwoordig als vrijwilliger. Dus de Hoeve was voor Remi geen onbekende plek. Toen Remi het vmbo had

afgerond, ging hij een jaar naar de havo. Hij liep een stage op de Hoeve en besloot graag te willen blijven. Daar heeft Remi nooit spijt van gehad: "Er werken hier gezellige mensen, de sfeer is goed en ik vind het leuk om met elkaar te werken."

Met elkaar

Remi is behoorlijk veranderd door naar de Hoeve te komen. Terugkijkend vertelt hij: "Toen ik net begon, deed ik veel alleen en was ik best op mezelf. Dat is flink veranderd, ik maak nu veel makkelijker contact. Ik durf nu ook verantwoordelijkheid te nemen, bijvoorbeeld door zelfstandig taken uit te voeren." Je ziet Remi op de Hoeve inderdaad altijd lekker aan het werk. Hij rijdt vol vertrouwen rond op de tractor, steekt actief de handen uit de mouwen, maakt grapjes en stimuleert ook anderen om aan te pakken. Op de vraag wat hij nog wil leren, denkt hij even na en antwoordt dan: "Beter mijn grenzen aangeven, dat vind ik nog wel lastig". Dat is herkenbaar want ja, grenzen aangeven is niet makkelijk en inderdaad wel belangrijk om te doen. Maar dat komt vast nog: want samen aan het werk zijn, buiten op het land of bij de dieren, geeft energie en zelfvertrouwen.

Remi: "Ik vind het leuk om met elkaar te werken."

Volle agenda

Remi heeft ook veel vrienden gemaakt op de Hoeve. Ze spreken regelmatig met elkaar af, soms één-op-één en soms met de groep. Zo gingen ze een keer met de hele groep barbecueën en een andere keer poolen. In het weekend ziet hij vooral Lonneke en Tim. En als ze met wat meer mensen iets gaan ondernemen dan zijn Brian, Robin, Fin, Noa, Hidde, Appie en Daniël er ook bij. Dus ook in het weekend heeft Remi altijd wel wat te doen en dat is heel leuk!

Remi werkt graag met de cavia's.

Tuin | *tekst Tessel* | *foto's Susan*

Met vieze handen en een fris hoofd

Een van de favoriete plekjes van Hannah op de boerderij.

Sinds september werkt Hannah op dinsdag- en donderdagochtend op de zorgboerderij, een plek waar ze tot rust komt. Voor Hannah is dit een nieuwe start.

Hannah vertelt hoe belangrijk het voor haar is om naar buiten te gaan, met haar handen te werken en zo uit haar hoofd te stappen. Dat is precies de reden waarom Hoeve Klein Mariëndaal zo bij haar past. Het grote terrein en de fijne sfeer maken dat ze zich er meteen welkom voelde, ook al vond ze het in het begin best spannend om iets nieuws te proberen. Toch besloot ze uit haar comfortzone te stappen — en met succes. Haar zelfvertrouwen is gegroeid en ze merkt dat het werk haar goed doet.

Samen met het gezellige team

In de bloementuin voelt zij zich helemaal op haar plek. Samen met het gezellige team steekt ze graag de handen uit de mouwen. Hannah werkt het liefst aan afgebakende taken, want ze houdt van duidelijkheid. Ze is nu bezig met de wintervoorbereidingen van de tuin: de randen van de borders afsteken, onkruid wieden en aardbeienplantjes in bakjes zetten voor volgend jaar.

De rust en de bossen

Hoewel het werken energie kost, levert het haar ook veel op. Ze vindt het fijn om buiten te zijn en geniet van de veranderingen in de natuur door de seizoenen — iets wat ze eerder miste toen ze nog in de Randstad woonde.

Sinds een tijdje woont ze weer in Arnhem, in de stad waar ze is opgegroeid. Ze vindt de rust en de bossen om haar heen heel fijn.
Het mooiste plekje in de bloementuin vindt zij het bankje bij de heg. Niet al te lang geleden maakte ze daar een foto van een kruiwagen, de paarse bloemen en het bankje: een mooi stilleven.

Ontdekken

Er valt nog veel te ontdekken voor Hannah, want tot nu toe heeft zij alleen maar gewerkt in de bloementuin. Ze vertelt dat zij nog niet op het land is geweest om de moestuin, de oase (binnentuin) en de pluktuin te zien. Hannah is van plan dit binnenkort te gaan doen.

Hannah: "Wat ik zo fijn vind, is bezig zijn met je handen, vies worden en aan het einde van de ochtend moe, maar voldaan naar huis."

Rust en groei

De moestuin maakt zich op voor een nieuwe start. Ook in de winter is er genoeg te doen op het land. Sommige bedden zijn in rust om te herstellen voor het nieuwe groeiseizoen in het voorjaar. Op andere plekken groeien juist wintergroenten. Denk bijvoorbeeld aan boerenkool, prei en winterpeen — gewassen die goed tegen kou kunnen en ervoor zorgen dat er ook in de koude maanden geoogst kan worden. Zo blijft er altijd wel wat te doen op het land, ook als het buiten steeds kouder wordt.

Naast het verzorgen van de wintergroenten, is het nu ook tijd voor opruimen en voorbereiden. Een belangrijke klus is het verwijderen van haagwinde bij de bessenstruiken. Wist jij dat deze plant ook wel 'pispotje' wordt genoemd door de vorm van de bloem? Het vervelende van deze plant is dat deze zich wikkelt om de stengels van andere planten en ze zo kan verstikken. Bij het verwijderen moet je goed opletten: haagwinde breekt makkelijk af onder de grond en elk klein stukje wortel kan weer uitgroeien tot een nieuwe plant.

Zaadjes sorteren voor de bloementuin

Dit is ook een mooie winterklus, zeker als het buiten rotweer is. Boven in de vergaderruimte van de Kapschuur worden zaden gesorteerd. Iedereen die zin heeft in een binnenklus kan hier aan het werk. Oude bloemen worden bewaard en verzameld in zakjes. Op een groot wit papier worden de zaadjes uit de oude bloemen geschud. De zaadjes worden in enveloppen gedaan en op alfabetische volgorde in een bak bewaard. In het voorjaar worden deze zaden gezaaid, zodat er weer mooie bloemen uit kunnen groeien.

De winter in de tuin is dus geen tijd van stilstand, maar van zorg, aandacht en voorbereiding. Rust en activiteit wisselen elkaar af — net zoals de seizoenen.

Ontmoeten op de Hoeve – een inclusieve ontmoetingsplek

Na de verbouwing van de monumentale boerderij in 2025 staat begin 2026 de verbouwing van de Kapschuur op het programma. Op pagina 8 staat een aantal schetsen van hoe de Kapschuur er ongeveer uit komt te zien. Daarnaast zijn er leuke plannen om het erf nog mooier te maken. De plannen voor het erf staan op pagina 9.

Impressies van de nieuwe Kapschuur
Met het project *Ontmoeten op de Hoeve* maken we in de Kapschuur een multifunctionele ontmoetings- en onderwijsruimte. In deze ruimte gaan we activiteiten aanbieden die zorgen voor meer verbinding, onderwijs, inclusie en gezondheid.

Impressie van de ontmoetings- en onderwijsruimte.

Impressie van de Kapschuur vanaf de voorkant.

Impressie van de Kapschuur vanaf de achterkant.

Missie en visie - De ontwikkelingen en plannen sluiten aan bij de missie en visie van onze zorgboerderij: “Deelnemers tot hun recht laten komen door zinvolle dagbesteding en het bieden van een inspirerende werk- en ontmoetingsplek waar ieders talent optimaal ingezet wordt in een groene, op duurzaamheid gerichte omgeving.”

Het erfplan
Op de Hoeve hebben we een erfplan. Dat is een plan waarin staat hoe het erf eruitziet. Tijdens de themamiddag op 3 oktober hebben we met het team ideeën en wensen verzameld. Er zijn nog drie plekken die we graag verder willen invullen: de boomgaard/wei, het terrein rond de vijver/houtopslag en de wei bij het accuhuisje. We hebben daarbij gekeken wat kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen, maar ook de dieren, nodig hebben. En natuurlijk wat er mag van het Geldersch Landschap. Er is flink geknutseld, gebouwd en getekend – de resultaten zie je hier!
We zijn benieuwd of deze plannen ook zo uitgevoerd gaan worden in de toekomst.

Naast het accuhuisje.

De boomgaard.

Terrein rond de vijver.

Natuurlijke kinderspeelplaats
Eén van de plannen voor het erf is een natuurlijke speelplek in de boomgaard/wei. Een plek waar kinderen, ouders, deelnemers van de zorgboerderij en buurtbewoners samen kunnen komen.

De speelplek wordt gemaakt van hout, zand en andere natuurlijke materialen en nodigt uit om te spelen, te ontdekken en samen te werken. Zo leren kinderen op een leuke manier over natuur en duurzaamheid.

Natuurbeleving | *tekst Nina | fotografie Susan*

Een goed begin, is ’t halve werk

Silke, Bente en José zorgen voor een goede voorbereiding om de bloembollen te planten.

Afgelopen september hebben wij bij de Natuurbeleving met behulp van de Bloemenmeisjes (de vrijwilligers van de bloementuin) een hele voorraad bloembollen besteld: narcissen, alliumbollen, blauwe druifjes en tulpen.

Maar voordat de bollen gepoot konden worden, moest wel eerst het onkruid tussen de vaste planten worden verwijderd. Het onkruid groeit soms sneller dan dat wij het eruit kunnen trekken!

De bloembollen worden ongeveer 2 tot 3 keer de grootte van de bol. Ze moeten diep gepoot worden met een klein slokje water. En dan is het voor ons afwachten!

Max, Elise en Cor: Jong en oud van de Natuurbeleving werken samen om het onkruid uit de verhoogde bloembakken te halen.

Sneeuw

Voor de bloembollen is het goed als er een laagje sneeuw ligt als het vriest. De sneeuw beschermt dan namelijk, het isoleert en zorgt voor een gezonde start in het voorjaar. Voor de senioren van de Natuurbeleving voelt sneeuw heel dubbel. Want naast dat een witte wereld natuurlijk heel mooi is, brengt het ook gladheid met zich mee. Als je aan Wim vraagt of hij van sneeuw houdt, zegt hij: “Ja, dan laat ik het eerst rustig vallen en daarna ga ik wandelen.”

Seizoen

Landgoed Mariëndaal is eigenlijk elk seizoen mooi, maar de wintermaanden kunnen wel grauw en kaal zijn. Gelukkig hebben we nu, naast de verbouwing van de Kapschuur, iets om naar uit te zien. Want we kunnen straks precies de verhoogde bloembakken zien, vol met felgekleurde, bloeiende bloembollen. Zo zie je maar dat een goede start in het vroege voorjaar — met mooie bloembakken — om een goede voorbereiding in het najaar vraagt. De blauwe druifjes zijn speciaal voor Simone, omdat ze heel veel houdt van die lieve blauwe bloemetjes.

Wim: “Ik houd van sneeuw... ik laat het eerst rustig vallen en dan ga ik wandelen.”

Patty aan het werk in de keuken.

***HoeveCafé** | tekst Femke | foto's Susan*

Werken in 't HoeveCafé biedt houvast

De winter is de perfecte tijd om stil te staan bij wie we zijn en wat we geleerd hebben. Met Patty gaan we in gesprek over wat de Hoeve haar heeft gebracht.

Patty is geboren op Nieuw-Guinea en kwam als meisje van zes jaar naar Nederland in een strenge winter. Patty vertelt: "Ik had nog nooit eerder zoiets gezien. Kasteel Middachten lag onder een mooie witte laag sneeuw en de gracht was bevroren. We mochten schaatsen, iets wat ik nog nooit had gedaan. Met een stoel op het ijs en schaatsen die alle kanten op schoten, had ik de grootste pret met mijn familie. Er was ook chocolademelk en we hadden de dag van ons leven."

Sneeuwen

Patty vervolgt haar verhaal: "Toen het begon te sneeuwen dachten wij dat er snoep uit de hemel kwam, suikervlokken! Wat een teleurstelling dat het naar niks smaakte op je tong." Op school in Indonesië leerde Patty over Nederland. Het plaatje met windmolens, bevroren sloten en kinderen op het ijs met een stoel werd voor het eerst werkelijkheid. Heel bijzonder! Patty vindt het jammer dat de winters tegenwoordig niet meer zo streng zijn.

Anker

Patty heeft in haar leven veel meegemaakt en raakte in een depressie. Vanuit woonzorg Amethyst werd er in 2021 gezocht naar een zinvolle dagbesteding en die werd gevonden bij Hoeve Klein Mariëndaal. Patty hield van koken en met mensen omgaan en begon al snel op te leven. Ze vertelt dat het werken bij de Hoeve haar een stevige hand reikt om haar door moeilijke periodes heen te trekken. Bovendien biedt het een anker en stevigheid in het leven.

Samen met anderen

Patty komt al ruim vier jaar twee middagen per week naar 't HoeveCafé. Ze vindt het leuk om mee te helpen in de keuken. Daarnaast vindt ze gezelligheid belangrijk en doet ze graag samen met anderen klusjes. De middag start Patty vaak met een wandeling. Daarna helpt ze mee in de keuken met het bakken van allerlei lekkernijen die gemaakt worden in 't HoeveCafé. Of ze maakt de humus. Die maakt ze goed op smaak door lekker te proeven. Patty weet dat het goed voor haar is om hier te werken omdat het helpt voorkomen dat ze weer terugschiet in negatieve gedachten. Het werken bij 't HoeveCafé heeft haar meer stabiliteit gebracht.

Patty: "Jammer dat de winters tegenwoordig niet meer zo streng zijn."

Jeugd | *tekst Hanna-Lena, Levi en Nina*

Elke dag een vliegende start

De jeugd van de oneven week leeft zich uit op het maken van de vleermuizen.

De beste start van een dag begint met een goed ontbijt. Bij jeugd houden we van een boterham met hagelslag en in het weekend een croissantje. Hanna-Lena eet het liefst wentelteefjes op zaterdag en zondag.

Maar voor sommige bewoners van de Hoeve start de dag met een ontbijt pas om 11 uur 's avonds! Namelijk voor de vleermuizen. Vleermuizen eten graag insecten. Levi vertelt dat hij met alle liefde elke avond een bakje insectenmuesli — gemaakt van kevers en vliegen — zou willen neerzetten voor de vleermuizen. Maar ja, dat zou betekenen dat hij elke dag 40 minuten moet fietsen.

3.000 muggen

Het is belangrijk om goed voor onze vleermuizen te zorgen. Een vleermuis kan in een nacht wel 3.000 muggen opeten! Van Levi mag er wel een vleermuis bij hem komen logeren, dan wordt hij ook minder gestoken. We hebben maar niet aan zijn ouders gevraagd of die dat ook een goed idee vinden.

Bloeiende nachtbloemen

Hoewel we de vleermuizen niet gemakkelijk kunnen voeren, hebben we toch een oplossing gevonden. Het komend jaar worden er speciale stroken op het land ingezaaid met bloemen die midden in de nacht bloeien waardoor er insecten op af komen. Bloemen zoals siertabak, damastbloem, teunisbloem, zeepkruid, nachtschone en nachtviolier. En voor alle dieren en mensen die overdag wakker zijn, hebben we deze aanwijsvleermuizen gemaakt. Iedereen kan zo precies zien waar de bloemen zijn gezaaid.

Levi heeft een vleermuis gemaakt met de sterrenhemel.

Hanna-Lena maakte een vleermuis met een planeet.

De vleermuis van Milou eet het allerliefst kippensoep en limonade.

Dit is de vleermuis van Yusra. Het is een meisje en haar lievelingseten is champignonpizza.

De vrijwilliger *In deze rubriek zetten we graag de vele vrijwilligers (ongeveer 50) die actief zijn bij onze Stichting in het zonnetje. De inzet en het enthousiasme van alle vrijwilligers waarderen wij enorm. Deze keer speciale aandacht voor vrijwilliger Huib.*

Creatief in de keuken

Huib en Arthur vormen een goed team.

"In april 2022 ben ik gestart als vrijwilliger. Ik werk vier dagen in de week als adviseur voor de verkoop van keukens. Ik wilde wat doen op die ene vrije dag in de week. Toen ben ik op zoek gegaan naar vrijwilligerswerk en zag ik dat Hoeve Klein Mariëndaal iemand zocht voor 't Hoeve-Café. Na een kort gesprek met Margit werd ik al snel doorgestuurd naar David, want voor de Tuin- en Diergroep zochten zij iemand die voor de deelnemers wilde koken. En zo ben ik hier gekomen."

Huib vertelt: "Koken heb ik altijd leuk gevonden en ik wilde hier graag iets mee doen. Zo maak ik de deelnemers blij met een warme maaltijd. Het leuke is dat ik mijn creativiteit kwijt kan in het koken. Iedere donderdag kun je mij in de keuken vinden van 9.00 tot 13.00 uur. Ik kook dan een hoofdmaaltijd — altijd vegetarisch — en een soep. Bij het koken helpen meestal Kik en Arthur mee. Het is altijd leuk om samen met hen iets te bedenken en het te maken. Ik gebruik zoveel mogelijk de groenten van het land en kijk wat er over is van de vorige dag. Omdat het eten vegetarisch is, moet je goed nadenken over dat het voldoende smaak heeft."

Pizzaoven

"Waar ik helemaal blij mee ben, is de houtgestookte stenen pizzaoven. Deze staat in de tuin naast de tent. Hier heb ik al een paar keer pizza in gebakken en dat valt altijd erg in de smaak."

Wat doe je in de winter?

"In de winter maak ik vaak een stamppot of erwtensoep, en in de zomer regelmatig een salade. Of er ook favorieten zijn? Ja, zeker. Wat het altijd goed doet zijn: chili sin carne, wraps, curry, gebakken aardappelen en champignon- of uiensoep. Maar het leukste is zonder een recept met de dingen die er zijn een gerecht te maken en dat het dan ook echt lekker wordt; dat houdt je creatief. Ik hoop dit nog een aantal jaren te blijven doen, want ik heb het hier goed naar mijn zin."

Huib: "Ik geniet van de blije gezichten wanneer iets goed smaakt."

Hoeve Klein Mariëndaal
Stichting Hoeve Klein Mariëndaal
Diependalseweg 4, 6813 GE Arnhem (026) 333 25 32
info@hoevekleinmariendaal.nl www.hoevekleinmariendaal.nl